

مدینه حقوق

شاپا چاپی: ۱۸۴۱-۲۷۸۳
شاپای الکترونیکی: ۱۹۲۲-۲۷۸۳

دوره ۷ - شماره ۲۱ - پاییز ۱۴۰۳

- شرط التزام عام در پرتو رویه دیوان داوری ایکسید
امیرحسین یزدانی، ناصر علیدوستی شهرکی
 تحلیل حقوقی آراء صادره از دیوان بین‌المللی دادگستری در خصوص دعاوی مرتبط با ایران
سیما عباسی، شهرزاد دربندی
 مخصصات اسرائیل و حماس در آئینه حقوق بین‌الملل کیفری (۲۰۲۳ میلادی)
محمد بابایی، نوید زمانه قدیم، داوود علیزاده
 نقش سبک زندگی و رعایت پروتکل‌های بهداشتی در پیشگیری از جرایم مرتبط با کووید-۱۹ از نظر کارشناسان در حقوق کیفری ایران
ایرج مروتی
 مدیریت ذخایر هیدروکربوری فرامرزی: همکاری به عنوان یک تعهد عرفی (با تأکید بر رأی دیوان بین‌المللی دریاها در سال ۲۰۱۷ میلادی در دعاوی غنا و ساحل عاج)
علی رضایی، سیدرسول طباطبایی مقدم
 حمایت کیفری از اطفال و نوجوانان در معرض خطر در حقوق ایران و لبنان
امین‌رضا بهار فلامرزی
 نحوه اداره اموال محجورین در حقوق ایران و ترکیه
سارا فرزادی مهر، محمدرضا حقیقی، اسماعیل عموری
 تحلیل و بررسی ماهیت جعله در نظام حقوقی ایران
امیرمحمد توکلی، محمدرضا عضدی، قاسم توکلی
 ماهیت و ابعاد حقوقی دستور موقت صادره از هیات حل اختلاف قراردادی وزارت نفت
شیدا غم افروز، محمدرضا افشاری، مهدی پیری
 حقوق سهامداران نهادی و سهامداران خرد در بازار سرمایه ایران
پریسا رضوان، علی زارع
 محدودیت‌های فعالیت نظامی کشورهای ثالث در منطقه انحصاری اقتصادی دولت ساحلی
محسن بهجتی
 فرزندخواندگی در نظام حقوقی ایران و انگلستان
زهره السادات مکی، اسماعیل کشکولیان
 مبانی حقوقی تاسیس مدارس غیردولتی در ایران با تأکید بر نقش آموزش و پرورش بر پیشگیری از وقوع جرم
مینا دانش آموز، حکیمه ابوالحسنی
 مسیرهای دموکراتیک و استبدادی در آینده حقوق بین‌الملل
سعید بهبودی نژاد
 شهرهای هوشمند و حقوق تجارت بین‌الملل
آرام عباسپور جلالی
 آثار حقوقی هنجارهای آمره: آن‌کس که جعبه پاندورا را گشود آیا به پیامدش فکر نمود؟
سهیل گلچین
 رابطه میان تعهدات شفافیت و سرمایه‌گذاری خارجی در انرژی‌های تجدیدپذیر: تحقق نقش بالقوه موافقتنامه‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری
یوسف اخلاقی
 سیاست کیفری ایران در قبال جرائم خاص نظامی نیروهای مسلح
یاسر شاکری

Adoption in the Legal System of Iran and England

فرزندخواندگی در نظام حقوقی ایران و انگلستان

Zahra Makki

Department of Law, Shahreza Branch, Islamic Azad University, Shahreza, Iran

Esmail Kashkoulan

Department of Law, Shahreza Branch, Islamic Azad University, Shahreza, Iran (Corresponding Author)

زهرا السادات مکی

گروه حقوق، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران

Zahramaki896@gmail.com

اسماعیل کشکولیان

گروه حقوق، واحد شهرضا، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرضا، ایران (نویسنده مسئول)

esmail.kashkoulan67@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-4530-5409>

Abstract

By studying most legal systems, an institution called adoption can be seen in them. The individual and social benefits of adoption and the society's essential needs for this institution make it accepted among different societies. The purpose of this research is to compare the adoption of children in the legal system of Iran and England. Through the descriptive and analytical methods, we have concluded that in English law, the courts take into account the welfare of the child and order adoption, and also they consider the adopted child as a real child, although in the legal system of Iran, a law was passed in 2013 to protect orphaned children, which does not accept adoption in Western countries, including England, and has not accepted full adoption. Also, guardianship conditions are completely different in Iran and England, and accordingly, the end of adoption is also different.

Keywords: Adoption, Guardian, Iran, England.

چکیده

با مطالعه اغلب نظام‌های حقوقی نهادی به نام فرزندخواندگی در آن مشاهده می‌شود. فواید فردی و اجتماعی فرزندخواندگی و نیازهای ضروری جامعه به این نهاد باعث پذیرش آن در میان جوامع مختلف می‌شود. هدف از پژوهش حاضر بررسی تطبیقی فرزندخواندگی در نظام حقوقی ایران و انگلستان است که از طریق روش توصیفی-تحلیلی به این نتیجه رسیده‌ایم که در حقوق انگلستان محاکم با در نظر گرفتن رفاه کودک اقدام به دستور فرزندخواندگی می‌کنند، همچنین فرزندخوانده را فرزند واقعی تلقی می‌کنند. این در حالی است که در نظام حقوقی ایران برای حمایت از کودکان بی سرپرست قانونی در سال ۱۳۹۲ به تصویب رسید که دید کشورهای غربی از جمله انگلستان را به فرزندخواندگی ندارد و فرزندخواندگی کامل را نپذیرفته است، همچنین شرایط سرپرستی در ایران و انگلستان کاملاً متفاوت است و به تبع آن پایان فرزندخواندگی هم با هم متفاوت هستند.

واژگان کلیدی: فرزندخواندگی، سرپرست، ایران،

انگلستان.

ارجاع:

مکی، زهرا السادات؛ کشکولیان، اسماعیل؛ (۱۴۰۳)، فرزندخواندگی در نظام حقوقی ایران و انگلستان، تمدن حقوقی، شماره ۲۱.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

کودکان، این نشانه‌های رحمت الهی نیاز به حمایت بیشتری نسبت به سایر افراد جامعه دارند. اگر کودکان پدر و مادر نداشته باشند، وظیفه جامعه نسبت به حمایت این قشر ضعیف، دوچندان می‌شود. قانون‌گذار نیز موظف به حمایت قانونی از این گروه در جامعه است. یکی از عنوان‌های زیرمجموعه احوال شخصیه، فرزندخواندگی است (پاکزاد و همکاران، ۱۴۰۱، ۴۱۲).

هر ساله تعداد زیادی از کودکان، به دلایل مختلف والدین خود را از دست می‌دهند و ازسوی دیگر بسیاری از زوجین از نعمت فرزند محروم بوده، مایل به سرپرستی کودکان بی‌سرپرست هستند. با نزول آیات شریفه سوم و چهارم سوره مبارکه احزاب، فرزندخواندگی که تا آن زمان در بین اعراب جاهلیت مرسوم بود و فرزندخوانده به مثابه فرزند واقعی دانسته می‌شد، منسوخ گردید. همچنین فرزندخواندگی در دوران حکومت ساسانیان و میان زردشتیان از ارزش و اعتبار فراوانی برخوردار بود، با ظهور اسلام در ایران مطرود و در قوانین حقوقی بدان اشاره شد.

با این حال، از آن جا که در اسلام نسبت به کودکان بی‌سرپرست و یتیم توصیه‌های زیادی شده، قانون‌گذار بر آن شد تا در این زمینه به وضع قانون بپردازد، لذا قانون حمایت از کودکان بدون سرپرست در سال ۱۳۵۳ تصویب و لازم الاجرا گردید (توسلی نائینی و امیرنیرومند، ۱۳۹۱، ۲۷). پس از ایرادات و کاستی‌هایی که بر قانون سابق وارد بود مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۹۲ قانون جدیدی را در این باب

تصویب نمود که تا حدودی با قانون سابق هم پا است (خنجری علی آبادی و سیفی علمی، ۱۳۹۶، ۳۱).

۱- پیشینه فرزندخواندگی در ایران و انگلستان

فرزندخواندگی در تاریخ ایران سابقه طولانی دارد و در هر دوره با اهداف گوناگون انجام شده است. بررسی‌های فرزندخواندگی در تاریخ ایران، حاکی از آن است که ایرانیان معتقد بودند نژاد ایرانی به دست اهورا مزدا خلق شده است؛ بنابراین باید تا پایان روزگار پاینده و جاویدان بماند. بدین ترتیب که همه ایرانیان باید در این امر مشارکت کنند و شرایط را برای پیروزی او بر اهریمن مهیا نمایند و برای این هدف باید هر فرد از خودش وارثی را بر جای گذارد. حال آنان که جانشینی نداشتند به امر فرزندخواندگی روی آوردند تا بتوانند به این فرمان عمل کنند با توجه به رواج دین زرتشت در دوران ساسانیان، آنان نیز به فرزندخواندگی اعتقاد داشته و بدان عمل می‌نمودند و فرزندخوانده را همچون فرزند حقیقی می‌دانستند (میرزایی، ۱۳۹۷، ۲۶).

درحالی که در انگلستان، در سال ۱۹۲۶ میلادی، برای اولین بار، نهاد فرزندخواندگی به ادبیات حقوق موضوعه انگلستان ورود پیدا کرد. هر چند که بیش از این تاریخ، رویه قضایی فرزندخواندگی در محاکم دادگستری وجود داشت و لیکن فرزندخواندگی در انگلستان تا قبل از سال ۱۹۲۶ میلادی فارغ از هر نوع عنوان قانونی به صورت اخلاقی و غیررسمی بود و بنا به توافق و قرارداد فی ما بین به صورت دائم یا موقت انجام می‌شد، بدین معنا که بیشتر به صورت رابطه خصوصی شکل می‌گرفت و نقش دادگاه و محاکم در این خصوص کم‌رنگ بود، به همین جهت سرپرستان هیچ حق و حقوقی نداشتند و والدین اصلی کودک می‌توانستند فرزندشان را پس بگیرند.

پس از این‌رو، در سال ۱۹۲۶ میلادی قانون فرزندخواندگی و در سال ۱۹۲۹ میلادی قانون فرزندخواندگی صغار به تصویب رسید. پس از این دو قانون در سال ۱۹۲۹ میلادی قانون فرزندخواندگی کودکان در زمینه طرق انتقال کودک و اهداف فرزندخواندگی وضع شد که به موجب این قوانین مفهوم فرزندخواندگی به صورت یک رابطه خصوصی باقی ماند، بدین ترتیب افراد با یکدیگر از طریق سازمان‌ها و مؤسسات خصوصی و خیریه انتقال کودک توافق می‌نمودند. مقررات قوانین مذکور عمدتاً برای حمایت از مادران فرزندان نامشروع و طبیعی و کمک به فرزندآوری زوجین فاقد فرزند بود (بشیرتاش و همکاران، ۱۳۹۹، ۳۶).

۲- فرزندخواندگی در اصطلاح حقوقی

هر چند تعریف خاصی از فرزندخواندگی در ماده‌های قانون حمایت از کودکان بی سرپرست و بدسرپرست به دست

نمی‌آید؛ ولی دکتر جعفر لنگرودی در ترمینولوژی فرزندخواندگی را این گونه تعریف می‌کند: فرزندخوانده فرزندی که از طریق رابطه حقوقی فرزندخواندگی عنوان فرزند یافته است (جعفری لنگرودی، ۱۴۰۰).

۳- انواع فرزندخواندگی در ایران و انگلستان

اول- فرزندخواندگی ساده: به رابطه‌ای که به توافق و اراده فرزندخوانده و فرزندپذیران شکل می‌گیرد، فرزندخواندگی ساده اطلاق می‌گردد. در صورت صغیر بودن فرزندخوانده این توافق بین امین یا قیم وی با سرپرست ایجاد می‌شود. شایان ذکر است صرفاً اراده طرفین کافی نیست، بلکه به موجب حکم دادگاه است که فرزندخواندگی صورت می‌گیرد. برخلاف فرزندخواندگی کامل، فرزندخواندگی ساده قابل فسخ است (امامی، ۱۳۹۲، ۴۷۱). در فرزندخواندگی ساده صرفاً برخی از آثار فرزند حقیقی همچون تعهد به نفقه، ولایت، حضانت و تسری نام خانوادگی بر فرزندخوانده جاری می‌شود. فرزندخواندگی ساده در نظام حقوقی ایران مورد پذیرش واقع شده است. در نظام حقوق انگلستان هم در ابتدا فرزندخواندگی ساده رواج داشت و علت آن عدم اعتماد و اطمینان به سیستم و هدف فرزندخواندگی کامل بود که از سال ۱۹۲۶ میلادی وارد انگلستان شد.

دوم- فرزندخواندگی کامل: در این نوع فرزندخواندگی تمام آثار نسب و فرزند حقیقی بر فرزند جاری می‌شود. این نوع فرزندخواندگی نقطه مقابل فرزندخواندگی ساده است و به ندرت شرایط خاص و ضروری قابلیت فسخ را دارد (پورحیم، ۱۴۰۰، ص ۴۴). در حال حاضر این نوع فرزندخواندگی در کشور انگلستان رواج دارد و آثار فرزند طبیعی را بر آن بار می‌کنند (Francois Mignot, 2017, 6).

۴- فرزندخواندگی بعد از انقلاب در ایران

در قانون مدنی فرزندخواندگی پیش‌بینی نشده است؛ لیکن در قانون حمایت از کودکان بدون سرپرست مصوب ۱۳۵۳ برای حمایت از کودکان بی‌سرپرست، نهاد حقوقی سرپرستی که منشاء نوعی قرابت در ایران بود پیش‌بینی شد. در این رابطه قانون‌گذار بسیار محتاطانه است و این امر هم طبیعی است؛ چرا که احترام به سنن مذهبی و ملی اقتضاء می‌کرد که به‌طور صریح فرزندخواندگی مطرح نگردد و به جای آن از واژه سرپرستی استفاده می‌شود. البته قانون مزبور با تصویب قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲، نسخ شده است. در این قانون برای اولین بار به جای لفظ سرپرستی از عنوان فرزندخواندگی استفاده شده است. فرزندخواندگی را نمی‌توان عمل حقوقی دانست، با

این استدلال که ایجاب از جانب زن و شوهر است و تعیین و تکلیف در این خصوص را به‌عنوان قبول مورد پذیرش قرار دهیم؛ بلکه آن چه سرپرستی را به وجود می‌آورد حکم دادگاه است و حکم دادگاه از جنبه تأسیسی و نه اعلامیه این نهاد حقوقی را ایجاد می‌کند. ماده ۳ قانون حمایت از کودکان بدون سرپرست مصوب ۱۳۵۳ و ماده ۹ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲ در جنبه تأسیسی بودن تفویض سرپرستی یا فرزندخواندگی اشاره دارد (غمامی، ۱۳۹۳، ۹۶).

۵- شرایط فرزندخواندگی در ایران

بر اساس ماده ۸ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲ جهت سپردن سرپرستی افراد یکی از این شرایط را داشته باشند، مجاز است: اطفالی که امکان‌شناسایی پدر و مادر یا جدپدری آن‌ها وجود ندارد؛ افرادی که پدر و مادر و جدپدری یا وصی منصوب از سوی ولی قهری او در قید حیات نباشد؛ افرادی که بر اساس حکم مراجع صلاحیت‌دار به سازمان بهزیستی واگذار شده باشد و دو سال از تاریخ واگذاری به سازمان پدر و مادر و جدپدری و وصی منصوب از سوی ولی قهری برای سرپرستی او مراجعه نکرده است (پاکزاد و همکاران، ۱۴۰۱، ۴۱۵).

۵-۱- متقاضیان سرپرستی در ایران

اول- وجود علقه زوجیت بین زوجین سرپرست: در قانون مدنی ایران فقط کسانی که رابطه نکاح بین آنان برقرار باشد می‌توانند تقاضای مشترکی مبنی بر پذیرش فرزند به دادگاه تسلیم کنند؛ بنابراین، اگر زن و مردی که زن و شوهر نیستند و در نگهداری طفل بی‌سرپرست توافق کنند ولو این زن و مرد با هم قرابت نسبی یا سببی داشته و از جهت اخلاقی و تمکن مالی افراد شایسته‌ای باشند صلاحیت سرپرستی اطفال بی‌سرپرست را ندارند.

دوم- اقامت داشتن زوجین سرپرست در ایران: زن و شوهری که قصد دارند طفلی را به فرزندخواندگی بپذیرند باید در ایران اقامت داشته باشند؛ یعنی در ایران اقامتگاه داشته باشند و محل سکونت و مرکز مهم امور آن‌ها در ایران باشد. ذکر این نکته ضروری است که هر دو سرپرست باید مقیم ایران باشند.

سوم- تراضی زوجین سرپرست: یکی دیگر از شروط سرپرستی، تراضی و توافق زوجین سرپرست برای پذیرش فرزند است؛ بنابراین، چنانچه یکی از زوجین با امر سرپرستی مخالفت داشته باشد یا کتباً رضایت خود را به دادگاه اعلام نکند، تقاضای سرپرستی پذیرفته نخواهد شد.

چهارم- فرزند نداشتن زوجین سرپرست: شرط دیگر این است که پس گذشت پنج سال از تاریخ

ازدواج، زوجین صاحب فرزندی نشده باشند. البته اگر زوجین با یکی از آن‌ها عقیم باشد یا به دلایل پزشکی نتواند صاحب فرزندی شوند، برابر تبصره ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲ ممکن است از این شرط معاف شوند.

پنجم- داشتن سن لازم یکی از شرایط سرپرستی است که حداقل یکی از زوجین متقاضی سرپرستی به سن سی سال تمام رسیده باشد. از دیدگاه قانون، رسیدن به این سن می‌تواند به این علت باشد که متقاضی سرپرستی با این سن و سال در تصمیم‌گیری خود بیشتر از منطق و فکر منطقی پیروی خواهد کرد تا از احساس و هیجانات عاطفی که ممکن است غالباً زودگذر باشد.

ششم- صلاحیت اخلاقی زوجین سرپرست: زوجین سرپرستی باید دارای صلاحیت اخلاقی باشند. منظور از صلاحیت اخلاقی این است که سرپرست‌ها متجاهر به فسق، فجور و فساد اخلاقی نباشند. تشخیص صلاحیت اخلاقی نسبت به عرف و آداب و رسوم جوامع سنجیده می‌شود که تشخیص آن با دادگاه است.

۵-۲- قرار یا حکم سرپرستی

برابر قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲، تقاضانامه درخواست کنندگان سرپرستی، باید به سازمان بهزیستی ارائه گردد. سازمان مکلف است حداکثر پس از دو ماه باظهار نظر کارشناسی، درخواست را به دادگاه صالح تقدیم نماید.

دادگاه پس از احراز شرایط مقرر در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲ و با لحاظ نظر به سازمان بهزیستی، نسبت به صدور قرار سرپرستی آزمایشی شش ماهه اقدام می‌نماید. قرار صادره به دادستان، متقاضیان و سازمان بهزیستی ابلاغ می‌گردد.^۱ دادگاه می‌تواند در دوره سرپرستی آزمایشی، در صورت زوال یا عدم تحقق هریک از شرایط مقرر در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲، با تقاضای دادستان یا سرپرست منحصر یا سرپرستان کودک یا نوجوان و یا اطلاع قبلی سازمان بهزیستی و همچنین با تقاضای سازمان بهزیستی قرار صادره را فسخ نماید.^۲

پس از پایان دوره سرپرستی آزمایشی، دادگاه با لحاظ نظر سازمان بهزیستی، حکم سرپرستی را صادر خواهد کرد. به شرط آن که اولاً، سرپرست یا سرپرستان برابر ماده ۱۴ قانون حمایت از کودکان و

۱- ماده ۱۱

۲- ماده ۱۲

نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲، بخشی از اموال خود را به کودک یا نوجوان تحت سرپرستی تملیک کرده یا بر طبق نظر دادگاه تعهد کتبی به تملیک داده باشند یا حداقل دادگاه بر اساس مصلحت کودک یا نوجوان، آنان را از تملیک یا تعهد مزبور معاف کرده باشد. ثانیاً، سرپرست طبق ماده ۱۵ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲ تعهد کرده باشد هزینه‌های مربوط به نگهداری، تربیت و تحصیل کودک یا نوجوان را تأمین نماید و همچنین قرارداد بیمه عمر به نفع کودک یا نوجوان با نظر سازمان بهزیستی منعقد کرده باشند (بهرامی و ره انجام، ۱۳۹۶، ۶۷).

۵-۳- قطع رابطه فرزندخواندگی

با این که مرگ سرپرست در زمره موارد انحلال فرزندخواندگی نیامده است، از لحن قانون چنین بر می‌آید که با مرگ سرپرست منحصر یا زوجین سرپرست، موضوع سرپرستی منتفی است و باید برای طفل قیم معین کنند. جدایی زوجین سرپرست، به رابطه فرزندخواندگی لطمه نمی‌زند و نباید چنین پنداشت که چون رابطه زناشویی و توافق زن و شوهر برای صدور حکم فرزندخواندگی لازم است، انحلال نکاح آن را از بین می‌برد (کاتوزیان، ۱۴۰۲، ۴۲۰).

۵-۴- فسخ فرزندخواندگی

به موجب ماده ۲۵ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲، حکم سرپرستی پس از اخذ نظر کارشناسی سازمان بهزیستی در این موارد فسخ می‌شود: اول- هریک از شرایط مقرر در ماده ۶ این قانون منتفی گردد. دوم- تقاضای سرپرستی منحصر یا سرپرستان در صورتی که سوءرفتار کودک یا نوجوان برای هریک از آنان تحمل‌ناپذیر باشد. سوم- طفل پس از رشد با سرپرست منحصر یا سرپرستان توافق کند. چهارم- مشخص شدن پدر یا مادر یا جلد‌پدری کودک یا نوجوان و یا وصی منصوب از سوی ولی قهری در صورتی که صلاحیت لازم برای سرپرستی را ولو با ضم‌امین یا ناظر از سوی دادگاه دارا باشد.

فسخ سرپرستی هم مانند ایجاد آن احتیاج به رسیدگی در دادگاه دارد و با صدور حکم تحقق می‌پذیرد. به موجب ماده ۲۴ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲، دادستان و سازمان بهزیستی در صورتی که ضرورت فسخ حکم سرپرستی را احراز نمایند، مراتب را به دادگاه صالح اعلام می‌کنند. به موجب ماده ۲۶ قانون فوق، هرگاه سرپرست درصدد ازدواج بر آید، باید مشخصات فرد مورد نظر را به دادگاه صالح اعلام نماید. در صورت وقوع ازدواج، سازمان بهزیستی

مکلف است گزارش ازدواج را به دادگاه اعلام تا با حصول شرایط این قانون نسبت به ادامه سرپرستی به صورت مشترک و یا فسخ آن اتخاذ تصمیم نماید (رضوانی مفرد و ظفری، ۱۳۹۴).

۶- فرزندخواندگی در حقوق انگلستان

طبق حقوق انگلستان، فرزندخواندگی عمل حقوقی است که وضعیت کودک را تغییر می‌دهد. بدین معنی کودکی که به فرزندی پذیرفته شده است از دید قانون برخوردار از همان حقوقی می‌شود که یک کودک مشروع از آن‌ها برخوردار است؛ مشروط بر این که کودک بیش از نوزده سالگی به فرزندی پذیرفته باشد باید درخواست کنندگان فرزندخواندگی پیش از رسیدن کودک به سن هجده سالگی به مراجع قانونی درخواست تقدیم کنند. این مقررات در راستای رعایت مصلحت کودک در دوران زندگی اش وضع شده است.

در انگلستان در سال ۱۹۸۶ میلادی، تعداد فرزندخواندگی قانونی به حداکثر میزان خود رسید و به تدریج رو به کاهش گذاشت. در دهه قبل، فرزندخواندگی کودکان کمتر از دو سال سیر نزولی داشته؛ در مقابل، فرزندخواندگی کودکان ده سال بالا به‌ویژه پانزده ساله تا هفده ساله سیر صعودی پیدا کرده است. در سال ۱۹۸۱ میلادی، تقریباً دو و نیم میلیون نفر زیر هجده سال به فرزندخواندگی پذیرفته شده‌اند. آخرین آمار مربوط به سال ۲۰۱۸ میلادی است که دوهزارویست مورد فرزندخواندگی را نشان می‌دهد. در انگلستان عوامل متعددی موجب شده است که تعداد فرزندخواندگی کاهش یابد؛ مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از کاربرد عوامل و ابزارهایی که مادران به علت دسترسی به آن‌ها، قادر به جلوگیری از داشتن فرزند می‌شوند؛ مانند سقط جنین قانونی. در گذشته، فرزندخواندگی با توجه به قوانین جاری هر کشوری بر مبنای نابارور بودن زوجین متقاضی صورت می‌گرفت، درحالی که امروزه بسیاری از زوجین نابارور برای داشتن کودک دلخواه به روش‌هایی نظیر اهدای جنین، تلقیح مصنوعی و رحم جایگزین روی می‌آورند و فرزندخواندگی در درجه دوم اهمیت قرار می‌گیرد.

در حقوق انگلستان در تطابق قومی، نژادی، فرهنگی، زبانی و مذهبی پذیرندگان با والدین حقیقی کودک از فاکتورهای رعایت منافع فرزندخوانده است؛ باین‌حال، دولت اظهار کرده یک کودک نباید صرفاً به دلیل عدم تطابق فرهنگی یا نژادی متقاضیان، از داشتن پدرخوانده و مادرخوانده محروم شود؛ بنابراین، در صورت عدم وجود چنین تطبیقی، آژانس‌های فرزندخواندگی با نگاهی واقع بینانه به محدودیت‌های زمانی اقدام به یافتن جایگزین شایسته می‌کنند (ارفع نیا و جرقی، ۱۳۹۴، ۲۴).

۷- دستور فرزندخواندگی در حقوق انگلستان

در رویه قضایی محاکم انگلستان، زمانی که تقاضای صدور دستور نهایی برای فرزندخواندگی ارائه می‌شود، دو مسئله بسیار مهم وجود دارد که محاکم مزبور به آن حساسیت دارند. اولین مسئله مربوط به شواهد و مدارک پرونده و دیگری مربوط به محتوای رای محکمه است. از یک سو شواهد و مدارک پرونده باید شامل تمام گزینه‌هایی که واقعاً برای کودک امکان‌پذیر هستند و نیز تجزیه و تحلیل گزینه‌های مزبور باشد. در واقع ضمن بررسی دقیق راهکارهای موجود دادگاه باید برای ارتباط دو امر قانع شود و آن این که چرا گزینه فرزندخواندگی برای کودک بهتر است؟ از سوی دیگر رای محکمه باید یک تحلیل جامع، مناسب و متعادل از شرایط کودک و اوضاع و احوال پرونده‌ها ارائه شود و همچنین نقاط ضعف و قوت تمام گزینه‌های ممکن که در درخواست صدور دستور نهایی فرزندخواندگی بیان شده و یا در صورت عدم درج درخواست خود محکمه به صورت مستقیم تشخیص می‌دهد، مورد تجزیه و تحلیل ارزیابی قرار گیرند.

در رویه قضایی محاکم انگلستان گزینه‌های فراوانی از جمله دستور برای بازگشت کودک نزد والدین همراه با دستور حمایت دولتی از خانواده، دستور نظارت، دستور مراقبت، قراردادن کودک نزد خویشاوندان، دستور سرپرستی ویژه جهت جایگزینی دستور نهایی فرزندخواندگی مورد استناد و بررسی قرار گرفته است. در واقع دادگاه باید تشخیص دهد که چرا گزینه دستور نهایی فرزندخواندگی بهتر از سایر راهکارهای مزبور می‌باشد؟ (بشیر تاش و همکاران، ۱۳۹۹، ۴۶).

۸- شرایط سرپرستان در حقوق انگلستان

اول- تابعیت. به موجب ماده ۴۹ قانون فرزندخواندگی و کودکان مصوب ۲۰۰۲، درخواست فرزندخواندگی که ممکن است توسط یک شخص با یک زوج ارائه شود باید حداقل یکی از زوجین یا متقاضی منفرد به مدت حداقل یک سال پیش از ارائه درخواست در بخشی از جزائر بریتانیا اقامت داشته باشد؛ بنابراین با بررسی‌های انجام شده به نظر می‌رسد اقامت بر تابعیت اولویت دارد و صحبتی در مورد تابعیت متقاضیان به میان نیامده است، هر چند که رعایت اشتراکات قومی و نژادی بین فرزندخوانده و فرزندخواهان ضروری است.

دوم- شرط سنی. با استناد به ماده ۵۰ قانون فرزندخواندگی و کودکان مصوب ۲۰۰۲، زوجینی که متقاضی فرزندخواندگی هستند، داشتن حداقل بیست و یک سال سن برای هر دو شرط است. در صورتی که

یکی از زوجین مادر یا پدر طبیعی فرزندخوانده باشد، از این شرط مستثنی می‌شود. با توجه به بررسی‌های انجام شده، حداقل سن برای متقاضیان سرپرستی در ایران و انگلستان به ترتیب سی سال و بیست و یک سال است و حداکثر سن در ایران پنجاه سال می‌باشد، اما در قانون انگلستان حداکثر سن مشخص نشده است. سوم- وضعیت تاهل و تراضی بین زوجین سرپرست. در نظام حقوقی انگلستان همان‌طور که در ماده ۵۱ قانون فرزندخواندگی و کودکان مصوب ۲۰۰۲ تصریح شده است، فرزندخواندگی ممکن است هم به صورت زوج، منفرد و مجرد و هم به صورت زوجینی که شریک مدنی هستند برای فرزندخواندگی درخواست دهند. با استناد به ماده ۵۱ قانون فوق افرادی که متقاضی سرپرستی و پذیرش فرزندخوانده هستند می‌توانند مجرد، زوج و یا یک زوج غیرمتاهل همجنس یا غیرهمجنس باشند (همانلو، ۱۳۹۳، ۵۱).

۹- صدور حکم پایان فرزندخواندگی و سرپرستی مبتنی بر توافق طرفین در انگلستان

در حقوق انگلستان، موارد لغو فرزندخواندگی بسیار محدود است و شامل توافق و تراضی طرفین برای پایان دادن به فرزندخواندگی نمی‌شود. زیرا پس از صدور حکم مذکور، امکان لغو آن تنها در برخی از شرایط محدود و خاص وجود دارد.

برای درک بهتر شرایط سخت و ویژه در لغو فرزندخواندگی در حقوق انگلستان، یک نمونه از موارد عدم تمایل دادگاه برای لغو حکم فرزندخواندگی بیان می‌شود. مردی در سن سی سالگی به دنبال لغو حکم فرزندخواندگی بود که در سال ۱۹۵۹ میلادی و در زمان نوزادی او صادر شده بود. مادرش یک کاتولیک رومی و پدرش یک مسلمان کویتی بود. آنان رابطه کوتاهی داشتند و به دلیل عدم توافق در دیدگاه‌های اجتماعی، مادرش او را به فرزندخواندگی پذیرفتند و به عنوان یهودی ارتدوکس پرورش یافت. اما زمانی که از پدر و مادر بیولوژیکی خود مطلع شد، برای لغو این دستور تلاش بسیاری کرد، زیرا او می‌خواست در خاورمیانه کار کند ولی به دلیل این که رسماً یهودی بود نمی‌توانست در کشورهای عربی ساکن شود. همچنین به دلیل سابقه عربی اش در اسرائیل پذیرفته شده نبود. با وجود این، پرونده او که مبنی بر درخواست لغو فرزندخواندگی خویش پس از سن رشد بود، توسط دادگاه رد شد (Gail Marchant, 2022).

چنانچه مشهود است، در نظام حقوقی انگلستان برخلاف مبنای حاکمیت اراده، با صدور حکم لغو و پایان یافتن فرزندخواندگی مخالفت می‌شود، اگر چه متقاضی خود فرزندخوانده پس از رسیدن به سن

رشد باشد و پیش از طرح درخواست با پذیرندگان خود توافق کرده باشد. این نمونه‌ای از بی‌توجهی نظام مذکور به اصول حقوقی است (الفت و جواهری، ۱۴۰۲، ۶۷).

نتیجه

نتایج پژوهش حاکی از آن است که در حقوق انگلستان، کودکی که به فرزندخواندگی پذیرفته شده، دارای همان حقوقی است که یک کودک مشروع از آن‌ها برخوردار است. این امر به منظور رعایت مصلحت کودک در دوران زندگی اش است. درحالی‌که در حقوق ایران، نهادی به‌عنوان فرزندخواندگی وجود ندارد که فرزندخوانده از هر جهت در حکم فرزند واقعی باشد. اما با توجه به نوع دوستی، کمک و حمایت از نیازمندان از تعالیم اسلام که بر رسیدگی ایتم و کودکان بی‌سرپرست سفارش شده است، مقررات مدونی در سال ۱۳۵۳ و ۱۳۹۲ وضع گردیده است. همچنین در نظام حقوقی ایران وجود علقه زوجیت بین زوجین سرپرست، اقامت داشتن زوجین سرپرست در ایران، تراضی زوجین سرپرست، فرزند نداشتن زوجین سرپرست و... شرط است، درحالی‌که در حقوق انگلستان تابعیت و داشتن حداقل بیست و یک سن شرط است.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- قران کریم

فارسی

- ارفع نیا، بهشید و جرقی، هادی، ۱۳۹۴، وضعیت حقوقی فرزندخواندگی در حقوق ایران، مقررات بین‌المللی و

تعارض قوانین، فصلنامه تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌المللی، شماره ۲۸.

- الفت، نعمت اله و جواهری، سیدعلی، ۱۴۰۲، مطالعه تطبیقی پایان سرپرستی و فرزندخواندگی در حقوق

فرانسه، انگلیس و ایران، دوفصلنامه حقوق تطبیقی، شماره ۲۰.

- امامی، اسدالله، ۱۳۹۲، **مطالعه تطبیقی نسب و تغییر جنسیت در حقوق ایران و فرانسه**، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان.
- بشیرتاش، شیرین؛ افتخارچهرمی، گودرز؛ صفایی، سیدحسین، ۱۳۹۹، **فرزندخواندگی در پرتو قوانین داخلی و رویه قضایی محاکم انگلستان، فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری**، شماره ۴۳.
- بهرامی، ستار و ره انجام، حمیده، ۱۳۹۶، **بررسی تطبیقی نهاد فرزندخواندگی در حقوق ایران و انگلیس، فصلنامه فقه، حقوق و علوم جزا**، شماره ۴.
- پاکزاد، مهرداد؛ عالم زاده، محمد؛ مهدی پور، محمد، ۱۴۰۱، **تعارض فرزندخواندگی در حقوق ایران و فرانسه، فصلنامه خانواده پژوهی**، شماره ۷۱.
- توسلی نائینی، منوچهر و امیرنیرومند، مرضیه، ۱۳۹۱، **فرزندخواندگی مطالعه تطبیقی در فقه امامیه، حقوق ایران و فرانسه، ماهنامه دادرسی**، شماره ۹۱.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۴۰۰، **ترمینولوژی حقوق**، تهران، انتشارات گنج دانش.
- خنجری علی آبادی، امین و سیفی علمی، یعقوب، ۱۳۹۶، **بررسی فرزندخواندگی در فقه امامیه و حقوق موضوعه ایران، فصلنامه قانون بار**، شماره ۱.
- رضوانی مفرد، احمد و ظفری، مزده، ۳۹۴، **تحول در نظام حقوقی حمایت از کودکان بدون سرپرست، دوفصلنامه دانش حقوق مدنی**، شماره ۲.
- غمامی، سیدمحمد مهدی، ۱۳۹۳، **فرزندخواندگی در خانواده رومی-ژرمنی با بررسی تطبیقی در حقوق آلمان و فرانسه، مجله کانون**، شماره ۵۵.
- کارتوزیان، ناصر، ۱۴۰۲، **حقوق مدنی خانواده**، چاپ هفتم، تهران، انتشارات گنج دانش.
- میرزایی، ابراهیم، ۱۳۹۷، **نفس خانواده در بزهکاری فرزندان، دوفصلنامه گفتمان حقوقی**، شماره ۱۳.
- همانلو، لیلا، ۱۳۹۳، **احکام و آثار فرزندخواندگی در فقه، حقوق ایران و انگلیس، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق**، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره).

لاتین

- Francois Mignit, Jean, 2017, Full Adoption in England and Wales and France: A Comparative History of Law and Practice.
- Gail Marchant Daisley and Adam Moghadas, 2022, Cambridge family law practice, accessed October 3.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.21- Autumn 2024

The Procedure of Arbitration of ICSID about Umbrella Clause

Amirhosein Yazdani, Naser Alidoosti Shahraki

Legal Analysis of Opinions Issued by the International Court of Justice Regarding Lawsuits Related to Iran

Sima Abbasi, Shahrooz Darbandi

Conflicts between Israel and Hamas in the Mirror of International Criminal Law (2023 AD)

Mohammad Babaei, Navid Zamaneh Ghadim, Davood Alizadeh

The Role of Lifestyle and Adherence to Health Protocols in Preventing Crimes Related to COVID-19 According to Experts in Iranian Criminal Law

Iraj Morvati

Managing Transboundary Petroleum Deposits: Cooperation as a Customary Obligation

(with Emphasis on Final ICJ Award in 2017 between Ghana and Côte d'Ivoire)

Ali Rezaei, Sayyed Rasol Tabatabaei Moghaddam

Criminal Protection of Children and Adolescents at Risk in the Laws of Iran and Lebanon

Amin Reza Bahar Falamarzi

The Way of Managing the Property of Prisoners in Iranian and Turkish Laws

Sara Farzadi Mehr, Mohammadreza Haghighi, Esmail Amouri

Analyzing and Investigating the Nature of Reward in the Iranian Law System

Amir Mohammad Tavakoli, Mohammad Reza Azodi, Ghasem Tavakoli

Examining the Nature and Legal Dimensions of the Provisional Measures Issued by the Dispute Resolution Committee of the Ministry of Oil

Sheyda Ghamafroz, Mohammad Reza Afshari, Mehdi Piri

The Rights of Institutional Shareholders and Retail Shareholders in Iran's Capital Market

Parisa Rezvan, Ali Zare

Limitations on the Military Activity of Third States in the Exclusive Economic Zone of the Coastal State

Mohsen Behjati

Adoption in the Legal System of Iran and England

Zahra Makki, Esmail Kashkoulia

The Legal Basis of Establishing Non-governmental Schools in Iran, Emphasizing the Role of Education in Preventing Crime

Mina Daneshamooz, Hakimeh Abolhasani

Democratic and Authoritarian Paths in the Future of International Law

Saeid Behdoudi Nejad

Smart Cities and International Trade Law

Aram Abbaspour Jalali

The Effect of Jus Cogens Norms: Whoever Opened Pandora's Box, Did You Ever Think About the Consequences?

Soheil Golchin

The Relationship between Transparency Obligations and Foreign Investment in Renewable Energies: Realising the Potential Role of IIAs

Yusef Akhlaghi

Iran's Criminal Policy for Specific Military Crimes of the Armed Forces

Yasser Shakeri